

אשה שנאמר לא טוב היות האדם לבדו. ונפקא מינה שאין חייב למכור ספר תורה לישא אשה בת בנים אלא יכול לישא אשה שאינה בת בנים.

ואמרו שרבי יהושע חולק ואומר, נשא אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו (בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ירך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים).

א. אף לתנא דמתניתין, צדדו התוס' שמצוה לישא בת בנים אלא שאינו צריך למכור ספר תורה בשביל כן.

ב. מבואר מדברי הרמב"ן שדין זה, להמשיך לעסוק בפריה ורביה גם כאשר יש לו בנים, אינו חובה ממש שכופים עליה, והנמנע אינו נקרא 'עבריין'. וע' בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"ד לב, ג) שלא מצינו חולקים על כך, וכתב להתיר לאדם שכבר קיים פריה ורביה, שאם ההריון או גידול הילדים קשה על אשתו, מותר להם לדלג על הימים שראויה להתעבר בהם. ואולם שימוש במוך אסר אם לא במקום סכנה. עע"ש.

דפים טא — טב

קה. בכמה בנים מתקיימת מצות פריה ורביה?

לתנא דמתניתין, בית שמאי אומרים: בשני זכרים מתקיימת מצות פריה ורביה (למדו מבני משה, שלאחר שנולדו לו שנים פירש מן האשה). ובית הלל אומרים: זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה בראם. לרבי נתן, בית שמאי אומרים שני זכרים ושתי נקבות (למדו מקין והבל ותאומותם, ולאחר הריגת הבל הוצרכו להשלים על ידי שת). ובית הלל אומרים זכר ונקבה. ולדעת תנא אחר בשם רבי נתן, בית שמאי אומרים זכר ונקבה, ובית הלל אומרים או זכר או נקבה (כי די בקיום לשבת יצרה). הלכה כתנא דמתניתין וכבית הלל — זכר ונקבה.

דף טב

קו. א. היו לו בנים בגיותו ונתגייר — האם קיים בהם מצות פריה ורביה?

ב. היו לו בנים ומתו או נמצאו סריסים — האם קיים מצות פריה ורביה?

ג. האם בני עכו"ם מתיחסים לאבותם? ומה הדין בעבדים?

ד. אלו הנהגות והלכות נאמרו בסוגיתנו אודות יחס האישה לביתו?

א. היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר — רבי יוחנן אמר: קיים פריה ורביה, שהרי יש לו בנים. וריש לקיש אמר: לא קיים, גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. [וכיוצא בזה נחלקו לענין נחלה, האם הבן שיוולד לאחר הגירות דין בכור יש לו אם לאו]. הלכה כרבי יוחנן. (פוסקים).

ב. היו לו בנים ומתו בחייו ללא שהניחו בנים אחריהם — רב הונא אמר: קיים פריה ורביה. ורבי יוחנן אמר: לא קיים. והשיבו על רב הונא מדברי הברייתא המפורשים, שאם מת אחד מהבנים או נמצא סריס — לא קיים פריה ורביה.

למדו חכמים מן המקראות שבני בנים הרי הם כבנים, והוא הדין לבני הבנות או בנות הבנות — שאם מת האב, עומד בנו במקומו לענין קיום מצות פריה ורביה של הזקן. ונחלקו אביי ורבא האם בת הבן עומדת במקום אביה. (והלכה כרבא שהבת עומדת במקום אביה, שהרי נאמר לשבת יצרה והאיכא).

ולכל הדעות אם מת אחד מבני הזקן ללא בנים, ולבן השני נולדו בן ובת, אין אלו השנים עומדים במקום האחד שמת ללא בנים.

ג. בני עכו"ם מתיחסים אחר אביהם (שכן מצינו בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל; וישלחם המלך אסא אל בן הדד בן טבריון בן חזיון מלך ארם...). [ואולם משנתגיירו, אמר רבי ריש לקיש, שוב אינם מתיחסים אחריהם].
אמר רב: הכל מודים בעבדים שאין להם יחוס אבהות. (עם החמור – עם הדומה לחמור).

ד. רבי יהושע אומר: נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בוקנתו. היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בוקנתו...

[רבי עקיבא אומר: למד תורה בילדותו ילמוד תורה בוקנתו. היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בוקנתו... — וכדרך שארע לרבי עקיבא שמתו לו שנים עשר אלף זוגים תלמידים והיה העולם שמם עד שבא אצל רבותינו בדרום ושנאה להם, וחמשה תלמידים אלו הם הם העמידו תורה].
אמר רבי יהושע בן לוי:

כל היודע באשתו שהיא יראת שמים ואינו פוקדה נקרא חוטא...; —
חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך. ואמר רב יוסף: לא נצרכה אלא סמוך לווסתה. וכמה —
אמר רבה: עונה. ודוקא כשיוצא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה — אינו חייב משום שטרוד.
יש מפרשים פקידה — תשמיש. ורבנו תם מפרש פקידה בשאר דברים של ריצוי, וגרס 'לא נצרכה אלא לאשתו נדה'. אבל תשמיש אסור בסמוך לווסתה אפילו יוצא לדרך. ואפילו אם ווסתות דרבנן למה יהא מותר כשיוצא לדברי הרשות.
האזהרה את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה, והמשיאן סמוך לפירקן —
עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך.
האזהרה את שכיניו, והמקרב את קרוביו, והנושא את בת אחותו, והמלוה סלע לעני בשעת דחקו — עליו הכתוב אומר אז תקרא וה' יענה תשוע ויאמר הנני.

דף סג

- קז. אלו מאמרים הובאו בסוגיתנו בעניני —
א. נישואין וביתו של אדם.
ב. עסק ואומנות.
ג. השפעת ישראל על העולם.
ד. ארחותיהם וגזרותיהם של גויי הארץ.
ה. חיטוט הנקברים.

א. כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה, בלא תורה, בלא חומה, בלא שלום.
אמר רבי אלעזר: כל אדם שאין לו אשה — אינו אדם...; זכה — עוזרתו, לא זכה — כנגדו. ויש אומרים:
זכה — כנגדו לא זכה — מנגדתו.
רב נפטר מרבי חייא, אמר לו: המקום יצילך מדבר שקשה ממוות. יצא ומצא — ומוצא אני מר ממות את האשה אשר היא מצודים וחרמים לבה אסורים ידיה...
ומסופר על רבי חייא שהיתה אשתו מצערתו, ואעפ"כ כאשר היה מוצא דבר מה, היה צוררו בסודר ומביאו לה. אמר לו רב: והלא היא מצערתך, אמר לו: דיינו שמגדלות בנינו ומצילות אותנו מן החטא.
ועוד מסופר על רב יהודה שהיה מקרא לרב יצחק בנו ומוצא אני מר ממות את האשה ואמר לו: כגון מי —
אמר לו כגון אמך, ואעפ"כ היה שונה לו 'אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה' ושוב הביא לו דוגמא מאמו, כי אעפ"כ שנצטער ממנה, היתה נוחה לרצות ומעברת על מידותיה.